

**Jelentés Hidasnémeti, Széchenyi és Iskola utcák közötti
szennyvízvezeték fektetése kapcsán végzett megelőző régészeti feltárásról
(Hidasnémeti-Kiserdő)**

A Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Múzeumi Igazgatóság munkatársai a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal Észak-magyarországi Irodájának szakhatósági hozzájárulása (Ügyiratszám: 470/1559/001/2010) alapján 2011. július 05-08. között próbafeltárást végeztek Hidasnémeti Széchenyi és Iskola utcák közötti szennyvízvezeték fektetése kapcsán. A próbafeltárást a Széchenyi és Vasút utca közti teljes beruházás 50%-át, mintegy 125 m-t érintett. Az újonnan azonosított újkőkori és rézkori lelőhely a Kiserdő elnevezést kapta. A fenti eredmény alapján és a 2001. évi LXIV. törvény 22. §-a értelmében elvégeztük a terület a megelőző feltárást, mely 2011. július 18-tól augusztus 15-ig zajlott. Ennek folyamán a próbafeltárást során nyitott három kutatóárkot összekötöttük, a régészeti szempontból pozitív területekre rányitottunk, az objektumokat feltártuk. A teljes nyomvonal hosszúsága: 250 m, a régészeti jelenségekkel fedett szakaszok szélessége: 2,5 m volt.

A lelőhely kiterjedését csak megközelítőleg tudjuk lehatárolni. Az É-i oldalát az ásatás alakalmával biztosan meghatároztuk (Széchenyi u.), a D-i oldala feltehetően az út (Vasút u. alatt) esetleg az út másik oldalán, a házak, kertek alatt is folytatódik, a Kassai u., Vasút u. utáni, D-i szakaszán a régészeti megfigyelések alapján már nem figyelhető meg a lelőhely. A K-i oldala a kerékpárúttal párhuzamosan kialakított park alatt biztosan megtalálható. A Kassai u. túloldalán 2006-ban egy másik újkőkori és középkori lelőhelyet regisztrált Pusztai Tamás (HOM. Rég. Ad.: 4111-06), elképzelhető, hogy a két lelőhely összetartozik. A település a Ny-i irányban is biztosan folytatódik, a helybeli lakosok elmondása alapján kertjeikben gyakran találnak kerámiatöredékeket.

Az ásatás során összesen 38 objektumot tártunk fel, melyből az előzetes leletanyag feldolgozás alapján 26 egyértelműen az újkőkor (neolitikum), 6 a rézkor időszakába, egy a rézkori bolygatás következményeként pedig mindkét korszakba sorolható. 5 objektum egyelőre a leletanyag alapján meghatározhatatlan őskor.

A legtöbb régészeti jelenség funkcióját tekintve tároló- és hulladékgyűjtő. Nagyméretű, ház-építéshez szükséges újkőkori anyaggyűjtő gödröket is dokumentáltunk, melyeket később szintén hulladékgyűjtőként hasznosítottak. Szinte a teljes nyomvonalon megfigyelhető egy 50-40 cm mélységben szórvány kerámiával jelzett újkőkori kultúrszint, mely az objektumok felett koncentráltan jelentkezett. Feltártunk egy megközelítőleg ÉNy-DK-i irányú paticskoncentrációt, mely egy újkőkori ház omladéka lehetett. A területet korábban szántóföldként hasznosították, sajnos ez a telepen feltárt egyik sírt és az említett omladékot is nagymértékben károsította. A bolygatás következtében nagyméretű lenyomatos példányokat nem sikerült gyűjtenünk. A nagymennyiségű patics felszedését és a terület nyesését követően az omladék alatt két cölöplyukat figyeltünk meg, mely cölöpszerkezetes újkőkori házra utal.

Az ásatáson összesen két temetkezést dokumentáltunk. Az egyik a 2-3. kutatóárok között, az újkőkori kultúrszint alatt feküdt, sírfoltot nem figyeltünk meg. Igen rossz megtartású, szinte csontszilánkokra hullott szét, feltehetően K-Ny-i tájolású, jobb oldalára fektetett, melléklet nélküli sír.

A másik a 3. kutatóárok végében található agyaggyűjtő gödörbe két csontvázat (egy felnőttet és egy gyermeket) helyeztek. A sír beásásának nyoma itt sem látszott. A vázak tájolása DK-ÉNy. A felnőtt átöleli a gyermeket, ami arra utalhat, hogy egy időben, valamilyen betegség következtében haltak meg. Felszedés közben a felnőtt kézcsontjain, ujjpercein és a gyermek koponyáján vörös színű okkerfesték nyomát figyeltük meg. Az anyaggyűjtő bontásakor a gyermek feje fölött 3-4 cm-re egy kerek lapos mészkögyöngy került elő. A sírhoz való tartozását csak feltételezhetjük. A temetkezést egy rézkori gödör bolygatta, ezért a felnőtt alsó végtagjait mélyebben szét-szórva a rézkori gödörből gyűjtöttük össze. A csontvázak jelenleg antropológiai vizsgálat alatt állnak, nemükre, korukra vonatkozó pontosabb adatokat csak a vizsgálatok elvégzését követően adhatunk.

A neolitikum ezen időszakában nem ismerünk a településektől elkülönülő temetőket, ritka az edény vagy egyéb használati tárgy sírba helyezése, a mellékletadás is. A fent ismertetett temetkezések jól beleilleszthetők a középső neolitikum időszakába.

Az objektumokból előkerült leletanyag mennyisége igen jelentős. A legnagyobb számban kerámiatöredékeket gyűjtöttünk. A középső neolitikum időszakában a házi kerámiára a pelyvás soványítású, narancsra, barnára égetett vastag falú töredékek jellemzőek, melyeket sokszor mély hullámos vonaldíszekkel díszítettek. Több gödörből került elő kiöntőcsöves töredék, melyben valamilyen folyadékot tárolhattak. Szinte minden újkőkori gödörben megtalálhatóak a perem alatti lyuksoros példányok, néhány esetben lelógó bütyökkel kombinálva.

A finom kerámiát gondosan kidolgozták, az edények fala egészen vékony, fényes felületű. A leletanyagban tipikusak az ún. bomba formájú edények. A díszítésnél a sűrű vonaldísz figyelhető meg, melyek U, V formát mutató ún. kapumotívumok. Az edény peremét sokszor az alját is

cikk-cakk, vagy egyenes vonal motívummal zárták le. Gyakori a tűzdelt díszítés, amikor a vonalak közeit szurkálták meg valamilyen hegyes tárggyal. Festés nyoma néhány töredéken figyelhető meg. Az inkrusztált¹ festés mellett találtunk olyan töredéket is, melynél a külső és belső felületet is vörösre festették, majd fényezték.

A kerámiaanyag mellett számottevő a kőeszköz készlet is. Nyersanyaguk előzetes megfigyelések alapján obszidián, hidro- és limnokvarcit. A legtöbb gyártási hulladék, szilánk és magkő, de emellett nagyon szép kőpengéket is találtunk.

A településről nagyobb méretű őrlőkőalap és több őrlőkő töredék is előkerült.

A rézkori objektumok száma elenyésző az újkőkorhoz képest, mégis gazdag leletanyag jellemzi ezt az időszakot. A házi kerámiák készítésében már nem alkalmazták a pelyvás soványítást, helyette inkább homokot használtak. Több ép edény került ki a gödrökből, fontos megemlíteni a kis csuprokat, mericéket. A díszítésüknél a korszakra jellemző kannelúra, a hálóminta, pontsoros díszítés figyelhető meg. Az egyik gödörből egy agyagkanál is kikerült.

A fakerekes szekerek a késő rézkor korai időszakában jelentek meg, melyek kicsinyített mását agyagból is megmintázták. Ezek az ún. agyag kocsimodellek. Az ásatáson is előkerült egy kocsimodell díszített kereke, melynek többi részét eddig nem találtuk meg. Az ép kocsimodell igen ritka, összesen 9 ismert a Kárpát-medencében.

Pattintott és csiszolt kőeszközök a rézkori gödrökben is jelen vannak. Obszidiánból készült pengék, magkövek mellett gyakoriak a csiszolt csonteszközök (árok, tűk).

Kevés állatsont került elő mind az újkőkori, mind a rézkori gödrökből.

Az ásatáson faszén mintát is gyűjtöttünk, melynek vizsgálata után pontosabb adatokkal is szolgálhatunk a települések korára vonatkozóan. Az objektumokból előkerült leletanyag díszítése és a sírok alapján előzetesen elmondható, hogy a területet két időszakban népesítették be. Az első betelepülők a neolitikum középső időszakában érkeztek, hagyatékukat a bükki kultúra népéhez köthetjük (Kr.e. 5200-5000). Ezt követően egy teljesen eltérő gazdasággal, kultúrával rendelkező népesség érkezett a késő rézkorban. A régészeti kutatás ezt az időszakot badeni kultúrának nevezi (Kr.e. 3600-2800).

Dr. Koós Judit PhD régész

Hajdú Melinda régésztechnikus

¹ Az inkrusztált kerámiánál a karcolt vonaldíszítést valamilyen földfestékkel, mészbetéttel töltötték ki.

1. kép

2. kép